

VAN DE REDACTIE

De tropische temperaturen van de afgelopen weken zijn een inspiratiebron geweest voor het ter tafel brengen van dit nummer van VTB-nieuws. Voor velen is de zomervakantie begonnen; die kunnen met VTB-nieuws onder de arm naar het strand. Anderen zullen deze VTB-nieuws pas bij thuiskomst van vakantie op de deurmat aantreffen. In dit nummer een aantal interessante artikelen over de activiteiten van Wageningen International (voormalig IAC) en een rapport dat door een aantal VTB-leden wordt samengesteld over 30 jaar bosbeheer en beleid. Verder een interview met Pieter Zuidema over het onderwijs- en onderzoeksprogramma betreffende tropisch bos aan de UU en een bericht van de studiedagcommissie over de studiedag 2006. En last, but not least, onze inmiddels vertrouwde rubriek Wie Wat Waar, waar ditmaal 85 leden van onze vereniging onder de loep worden genomen. We wensen jullie veel leesplezier en een prettige vakantie!

PROFORIS EN DE BOSSENCIJFERS 2005

Voor veel mensen is het bekend dat Wageningen International (het vroegere Internationaal Agrarisch Centrum/IAC) een projecten database beheert die PROFORIS wordt genoemd. Deze database heeft een tweeledig doel. Ten eerste wordt de database gebruikt om het ministerie van Buitenlandse Zaken te helpen in de (vooral financiële) monitoring van de bossenactiviteiten die ondersteund worden in het buitenland. Daarbij komt dat dit overzicht tevens bijdraagt aan het boven tafel brengen van informatie van een groot aantal projecten zodat ook inhoudelijk beschrijvende informatie van een aantal projecten beschikbaar gemaakt kan worden en toegankelijk is via de website www.proforis.nl. Deze informatieve functie van PROFORIS toont inmiddels beschrijvingen van meer dan 1200 projecten op het gebied van bossen en biodiversiteit van het ministerie van Buitenlandse Zaken/DGIS, het ministerie van LNV (vooral PIN-Matra en BBI Matra projecten, Water gerelateerde biodiversiteitprojecten van LNV en de KNIP projectjes (Kleine Natuur Initiatieven projecten). Verder zijn er gegevens van projecten op te roepen van de kleine fondsen programma's IUCN-Nederland: Het Tropisch Regenwoud Programma, het Small Grants for Wetlands Programma en het programma voor de Droge gebieden (DAS fondsen).

Recent heeft Wageningen International het ministerie van Buitenlandse Zaken weer geassisteerd bij het berekenen van de uitgaven die over 2005 werden gedaan ten behoeve van Tropische Bossen in het algemeen en het Tropisch Regenwoud in het bijzonder. Deze cijfers worden elk jaar gerapporteerd aan de Tweede Kamer vanwege het Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud (RTR) dat in

1992 werd vastgesteld en nog onverminderd van kracht is. Binnen dit kader werd afgesproken dat er jaarlijks een minimumbedrag aan uitgaven bestemd zou worden ten gunste van het behoud en verstandig beheer van bossen in de tropen met éénderde daarvan specifiek aan tropisch regenwoud.

Sinds het einde van de jaren 90 wordt met behulp van percentages het aandeel bossen en TRW-relevante uitgaven van relevante projecten geschat. Met behulp van de PROFORIS database, de financiële gegevens van het ministerie en de inschatting van de verschillende themadeskundigen op ambassades en in Den Haag kunnen zo redelijk nauwkeurig de uitgaven in kaart worden gebracht. De laatste jaren is de methodiek ook steeds transparanter geworden. Deze berekening heeft voor 2005 geleid tot een geschatte uitgave van 63,9 miljoen Euro voor tropische bossen. Opmerkelijk is dat er inmiddels een dalende trend zichtbaar is. Werd er in de jaren 2001 en 2002 nog rond de € 84 miljoen aan bossen besteed en in 2003 en 2004 rond de € 70 miljoen, dan blijkt dat de uitgaven nu dus scherp zijn afgenomen. Het RTR geeft een target aan van € 70 miljoen dat jaarlijks bestemd is voor bosgerelateerde activiteiten in de tropen. Het is voor het eerst sinds een aantal jaar dat deze doelstelling niet meer gehaald wordt. De uitgaven aan activiteiten specifiek ten behoeve van het tropisch regenwoud zitten nog wel boven de target. In 2005 werd aan tropische regenwoud € 28,3 miljoen uitgegeven, terwijl de target destijds is vastgesteld op € 23 miljoen per jaar. Meer informatie over de uitgaven door de jaren heen kan gevonden worden op de [proforis-website](http://www.proforis.nl) (www.proforis.nl).

Henk Lette, Wageningen International

RAPPORT 30 JAAR BOSBELEID EN BEHEER

Een kleine groep VTB-leden heeft het initiatief genomen tot het schrijven van een rapport waarin een terugblik wordt gedaan op 30 jaar bosbeleid en beheer. Vanuit deze terugblik zullen vervolgens een aantal toekomstbeelden ontwikkeld worden. De betreffende VTB-leden zijn (bijna) allen recentelijk gepensioneerd en hebben zich tijdens hun loopbaan professioneel beziggehouden met (tropisch) bosbeheer en -beleid. Begin dit jaar hebben zij de koppen bij elkaar gestoken om vanuit hun kennis en ervaring de trends en veranderingen in bosbeleid en uitvoering van de afgelopen 30 jaar in kaart te brengen. Deze zullen per tijdvak van 10 jaar beschreven worden.

De lezer wordt meegenomen langs een scala van ontwikkelingen en wisselende visies op bos en bosbeheer. Van de "eenzijdige" kijk op bos als leverancier van hout en optimalisering van houtopbrengsten eind jaren 60, de toenemende rol en participatie van communities eind jaren 80, de internationale discussie over behoud van (tropisch) bos en de daaruit volgende conventies eind jaren 90 tot en

met de huidige ontwikkelingen rond illegal logging.

Belangrijk is om een zo compleet en breed mogelijk beeld te schetsen. Het rapport zal daarom steeds verder gestalte krijgen aan de hand van een aantal interne workshops waarin mensen met andere expertises en achtergronden (o.a. de sociaal wetenschappelijke hoek) uitgenodigd worden. De centrale vraag in het document is welke (politiek) maatschappelijke ontwikkelingen hebben bijgedragen aan de trends en ontwikkelingen in de afgelopen 30 jaar en wat voor lessen hieruit getrokken kunnen worden voor de toekomst. In het tweede gedeelte van het rapport zullen dan ook in het licht van de huidige maatschappelijke ontwikkelingen een aantal toekomstbeelden geschetst worden. Deze zullen onderverdeeld worden in een technisch, economisch en sociaal beeld. De verwachting is dat het rapport eind dit jaar/ begin volgend jaar afgerond zal worden. Het is de bedoeling dat de VTB eventueel samen met de KNVB en de Wageningse Studenten Bosbouwvereniging een studiemiddag gaat organiseren waarin de belangrijkste bevindingen van het rapport bediscussieerd zullen worden. De definitieve versie van het document zal verder opgesplitst worden in een deel dat over bos in gematigde streken gaat en een deel dat speciaal toegespitst is op tropisch bos. Uiteindelijk zal het rapport bij DGIS en/of LNV neergelegd worden en zullen de toekomstbeelden naast de beleidsvoornemens betreffende beheer van (tropisch) bos gelegd worden. Uiteraard zullen de VTB-leden via VTB-nieuws en/of de VTB-listserver op de hoogte gebracht worden van de studiemiddag en zal het rapport na afronding op de VTB-website geplaatst worden. Contactpersoon voor dit rapport is Kees van Dijk (Kees.vanDijk@tropenbos.org).

WAGENINGEN INTERNATIONAL EN NUFFIC BOSSENPROJECTEN

Het Internationaal Agrarisch Centrum/IAC in Wageningen is per 1 februari van dit jaar veranderd van naam: Wageningen International. Dit feit alleen al geeft tevens aan dat er meer is veranderd dan slechts de naam, maar dat de organisatie nu veel meer dan voorheen een geïntegreerd onderdeel is van Wageningen University and Research Centre. Wageningen International is de integratie van het vroegere IAC, het Front Office van Wageningen-UR en de Europadesk. De organisatie zal faciliterend gaan werken voor Wageningen breed op internationaal gebied. De kern van wat vroeger het IAC was gaat over in het 'Capacity Development and Institutional Change' programma (CD&IC) en gaat structuur krijgen via elkaar overlappende themagroepen. Capaciteitsversterking op internationaal gebied is de 'core-business'. Hierbij zullen meer dan vroeger de medewerkers uit de wetenschappelijke afdelingen van Wageningen breed betrokken worden. Het CD&IC programma heeft op dit moment een portfolio van projecten die bijdragen aan capaciteitsversterking en institutionele veranderingen van zo'n € 10 miljoen. Eén van de mogelijkheden om die geïntegreerde aanpak uit te voeren biedt het NUFFIC NPT programma voor Institutionele Versterking, dat zich richt op samenwerking tussen hoger onderwijsinstututen. Wageningen-UR (meerdere onderdelen) heeft tot dit

moment inmiddels al een behoorlijk pakket aan activiteiten via NUFFIC tenders binnen weten te halen (meer dan 40 miljoen Euro). Wat betreft de activiteiten op het gebied van bossen is het misschien interessant om de activiteiten die inmiddels zijn goedgekeurd even de revue te laten passeren. In Colombia trekt Van Hall-Larenstein het project "Rural and Urban Environmental Management and Sustainable Production Chains" dat wordt uitgevoerd met het Colombiaanse SENA. Partners in Nederland zijn in Wageningen het onderzoeksinstituut Alterra en Tropenbos.

Bossen maken een belangrijk deel uit van dit project. In Vietnam is een project in uitvoering ("Quality Improvement and Strengthening of the Forestry Vocational and Educational Training system") dat ook wordt getrokken door Van Hall-Larenstein (eveneens onderdeel van Wageningen-UR) en waar zij samen met de partners en Wageningen International het nationale Ministerie van Landbouw en Rurale Ontwikkeling (MARD) assisteren. Niet onvermeld mag blijven het NPT project in Ghana dat wordt getrokken door Tropenbos en ICRA en waarin Wageningen International wat betreft de capaciteitsversterkingsactiviteiten een grote rol speelt. Dit project wordt uitgevoerd ten behoeve van de organisatie KNUST (Kwame Nkrumah University of Science and Technology). Nog recenter is een project goedgekeurd in Guatemala ten behoeve van het Universitaire centrum CUNOROC van de San Carlos universiteit in het Noordwesten samen met de middelbare bosbouwschool ESTEFFOR: "Institutionele versterking van de Bosbouwopleidingen in het Noordwesten van Guatemala". Dit project wordt getrokken door Wageningen International waarbij Van Hall-Larenstein en de lokale organisatie CODERSA partners zijn.

Ervaringen van deze projecten zouden in VTB-nieuws misschien vaker gepresenteerd kunnen worden. Bij het afnemend aantal internationale uitvoeringsprojecten op het gebied van bossen en biodiversiteit is de toename van de inspanningen op het gebied van de internationale samenwerking van hoger onderwijsinstututen op het gebied van milieu en bossen een groot pluspunt.

Henk Lette, Wageningen International

SPREEKBUIS

Pieter Zuidema is werkzaam bij de leerstoelgroep Plantenecologie en Biodiversiteit van de Universiteit van Utrecht (UU) en coördinator van het Prince Bernhard Centre for International Nature Conservation. VTB - nieuws stelde hem een aantal vragen over het onderwijs- en onderzoeksprogramma van de UU op het gebied van tropisch bos en de rol van wetenschap in het duurzaam beheer van tropisch bos.

Pieter, wat zijn de activiteiten van het Prins Bernhard Centrum en welke rol speelt het Centrum bij de UU? Het Prins Bernhard Centrum is een virtueel centrum binnen het departement Biologie aan de UU. Het centrum coördineert alle onderzoeksprojecten en onderwijs-activiteiten op het gebied van internationaal natuurbeheer

en duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, veelal in "zuidelijke" landen. De huidige onderzoeksprojecten richten zich voornamelijk op het duurzaam beheer en de bescherming van tropisch bos. Tevens bestaat er een Prins Bernhard leerstoel voor internationaal natuurbeheer, die in 1986 naar aanleiding van de 75e verjaardag van prins Bernhard werd opgericht. De leerstoel wordt geleid door internationaal bekende en gerenommeerde wetenschappers op het gebied van internationaal natuurbeheer. De huidige leerstoelhouder is Francis Putz, voorheen waren dit Jeffrey Sayer en Norman Myers.

Hoe ziet het huidige onderwijs- en onderzoeksprogramma m.b.t. tropische bossen bij de UU eruit?

Voor de 2e en 3e jaars biologiestudenten (BSc's) organiseren wij jaarlijks de cursus "tropische ecologie en natuurbeheer". Momenteel hebben we meer dan 10 MSc studenten en 9 PhD studenten van diverse nationaliteiten die hun onderzoek uitvoeren in de tropen. Op MSc niveau kunnen studenten een onderzoeksstage kiezen binnen de MSc programma's Plant Biology en Natural Resource Management. Belangrijke onderzoeksthema's van zowel MSc's als PhD's zijn de beschrijving en analyse van diversiteitspatronen, beheer en bescherming van tropisch bos en de waardering van bos- en natuurfuncties. Dit laatste onderwerp wordt uitgevoerd door het Copernicus Instituut (Onderzoeksinstituut voor duurzame ontwikkeling en innovatie verbonden aan de UU). Verder wordt er bij de UU onderzoek gedaan naar tropisch bos vanuit sociaal-economisch perspectief met thema's op het gebied van regionale bos economieën en rurale ontwikkeling.

In welke landen verricht de UU onderzoek en waarom?

De MSc's en PhD's van het Prins Bernhard Centrum voeren hun onderzoek veelal uit in het Amazonegebied: Bolivia, Guyana, Suriname en Brazilië. Dit is historisch zo gegroeid. De UU is ooit begonnen met kleine onderzoeksprojecten in deze regio. Er werden lokale contacten gelegd en er werd kennis vergaard, waarop we steeds verder voortbouwen. Een meer pragmatische reden is dat belangrijke financiers als NWO en de Europese Unie weten dat de UU veel kennis in huis heeft op het gebied van bos ecologie en bosbeheer in deze gebieden en daar ook geld aan willen besteden. Sinds een aantal jaar voeren wij in samenwerking met Tropenbos International ook onderzoek uit in Vietnam, naar beheer, bescherming en herstel van bossen. Er zijn binnen dat project ook twee Vietnamese PhD's aan het werk die zullen promoveren in Utrecht. Ook in andere projecten werken vaak PhD studenten uit het land waar we werken: zo hebben we momenteel ook 2 Braziliaanse en 2 Boliviaanse PhD's in onze leerstoelgroep. Ten slotte, het onderzoek naar waardering van bos- en natuurfuncties wordt vooral uitgevoerd in Midden en Zuid Amerika (Costa Rica, Guatemala en Ecuador).

Wat zijn op dit moment belangrijke topics in het wetenschappelijk onderzoek naar tropisch bos en op welke manier beïnvloeden zij de toekomst van tropisch bos?

Een aantal interessante onderzoeksthema's zijn die naar de waardering van bos- en natuurfuncties en de "payment for environmental services". Op lokaal niveau vinden al

diverse projecten plaats waarbij daadwerkelijk betaald wordt aan bosbeheerders voor diensten die het bos levert. Dit is voornamelijk op het gebied van watervoorziening en carbon sequestration. Een aantal steden betalen de beheerders van bos in hoger gelegen gebieden voor het beheer en instandhouden van bos, waardoor voor de stadsbewoners een constante watertoevoer gewaarborgd is. Verder worden eigenaren van plantages betaald voor de CO₂-opslag in hun bos. Een ander interessant thema is de economische haalbaarheid van houtopbrengsten in selectief gekapt bos. Recentelijk heeft ons onderzoek aangetoond dat de 2e kapcyclus van bos slechts 20% van de hoeveelheid hout oplevert die je initieel hebt geoogst. Uiteraard heeft dit consequenties voor de economische haalbaarheid en voor duurzaam bosbeheer. Certificerende zullen op de hoogte moeten worden gebracht dat dit speelt en er zal een discussie gevoerd moeten worden over of we dit ook duurzaam bosbeheer noemen, en hoe bosbeheer op lange termijn economisch rendabel kan zijn.

Zie je een sturende of ondersteunende rol van de wetenschap in het toekomstig beheer van tropisch bos?

Soms sturend en soms ondersteunend. Een voorbeeld van de sturende rol van wetenschappelijk onderzoek is de Boliviaanse wetgeving op het gebied van de oogst van paranoten. De wet verplicht een rotatiesysteem in het oogsten van paranoten, waarbij ieder deel van het bos om de 20 jaar één jaar ongemoeid gelaten moet worden. Dit advies is uitgebracht aan de Boliviaanse overheid op basis van onderzoek naar de natuurlijke verjonging van de paranotenboom. Brazilië heeft geen wetgeving op dit gebied en de natuurlijke verjonging in gebieden waar lang en intensief paranoten zijn geraapt is slecht.

Wat zou er volgens jou moeten gebeuren om duurzaam beheer van tropische bossen te waarborgen?

Ik denk dat er goede resultaten te boeken zijn op het gebied van de houtmarkt. Er moet meer informatie beschikbaar komen over marktprijzen en een goede markt gecreëerd worden voor gecertificeerd hout op lokaal niveau. Verder zie ik goede mogelijkheden op het gebied van CO₂ opname capaciteit van tropisch bos. Ook hier moet een goede markt voor gecreëerd worden. Tot slot denk ik dat de subsidieregelingen die ontbossing stimuleren tegengaan moeten worden.

AANKONDIGING STUDIEDAG 2006

Voor de agenda's: reserveer **vrijdag 17 november** de hele dag voor de jaarlijkse studiedag. Deze keer zal het thema zijn Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) en Tropische Bossen. We zullen deze dag stilstaan bij hoe het proces van goed MVO in relatie tot tropische bossen eruit ziet en wat de rol daarin kan zijn van ons als bossenexperts. Meer info nodig? Houdt dan de website de komende tijd in de gaten.

Aanbod: Het lijkt nog ver weg, de VTB-studiedag op vrijdag 17 november dit jaar, maar de voorbereidingen zijn al in volle gang. We hebben al een aantal gezellige, maar constructieve vergaderingen achter de rug, en we hebben grootse plannen. Als je denkt: 'ja, maar wacht eens

even, ik wil hier bij zijn! Ik wil ook mijn inbreng hebben bij het bedenken, plannen en organiseren van een boeiende en gezellige dag.' Je bent van harte welkom! Drie van de commissieleden die er al van het begin bijzaten hebben ons dit jaar verlaten en twee ervaren mensen gaan zich volgend jaar terugtrekken: vers bloed is daarom geen overbodige luxe.

We vragen: Enthousiasme, betrokkenheid bij tropische bossen en goede koffiezet/drinkkwaliteiten.

Koffieboom, O. Dapper, Beschrijving van Asië, Amsterdam 1680, p. 62

We bieden: Een gezellige groep, niet al teveel vergaderingen, een schat aan organisatietalent, -ontplooiingsmogelijkheden en na de dag een voldaan gevoel.

Interesse of vragen: Mail dan naar studiedag@tropischebossen.nl

WIE, WAT, WAAR?in de expertisebank

In deze Wie, Wat, Waar? worden de leden van de VTB onder de loep genomen op basis van een kleine grasduinsessie in de expertisebank. Deze rubriek zou zijn naam geen eer aandoen als we ons niet op de volgende vragen zouden concentreren:

WIE staan er ingeschreven in de expertisebank?

Het zou teveel ruimte in beslag nemen om alle namen te noteren van de leden die zich ingeschreven hebben in de expertisebank. Daarom volstaan we met de vermelding dat van alle huidige 280 VTB leden er 85 de expertisebank ingevuld hebben. De rest van deze Wie Wat Waar gaat alleen over deze 85 leden, om de eenvoudige reden dat we van de overige leden de expertises niet kennen.

WAT voor inhoudelijke expertise hebben deze leden?

Zoals iedereen weet is de expertisebank ingedeeld in een aantal hoofdcategorieën; de expertisevelden. Deze expertisevelden zijn vervolgens weer onderverdeeld in verschillende expertises. De 85 leden in de expertisebank hebben gezamenlijk 337 expertises opgegeven. In onderstaande tabel vindt u meer informatie. Deze moet als volgt gelezen worden: 31% van het totaal opgegeven expertises bevindt zich in het expertisefeld Ecologie en Beheer. Binnen het expertisefeld Ecologie en Beheer zijn

23 verschillende expertises genoemd, waarvan die van Bos- en Natuurbeheer het meest (16% binnen dit veld).

Expertisefeld	%	# expertises	Meeste expertise (% binnen veld)
Ecologie en Beheer	31	23	Bos- en Natuurbeheer (16%)
Maatschappij	29	16	Agroforestry en Social Forestry(16%)
Biodiversiteit/ Nature Reserve Management	23	15	Bufferzone Management (22%)
Bosfuncties	14	9	Sustainable Forest Management (63%)
Klimaat	3	3	Klimaatverandering (63%)

WAAR: Op welke landen heeft deze expertise betrekking?

De geografische expertise van de 85 VTB leden heeft betrekking op 102 verschillende landen. De meeste expertise betreft (hoe kan het ook anders) Nederland (8.3% van het totaal). Aangezien we een vereniging van Tropische bossen zijn, is het de moeite van het vermelden waard dat Bolivia en Indonesië de tweede plaats delen (beiden 4% van het totaal). Alle landen apart vermelden zou ook teveel van het goede zijn. Daarom in onderstaande tabel een samenvatting ingedeeld in verschillende regio's. Deze tabel kan op dezelfde wijze gelezen worden als de tabel over inhoudelijke expertises.

Regio	%	# landen	Meeste expertise (% binnen regio)
Afrika	29.9	42	Ghana en Kameroen (9%)
Azië	22.8	16	Indonesië (18%)
Zuid Amerika	19.8	12	Bolivia (20%)
Europa	12.9	11	Nederland (65%)
Midden Amerika	9.4	11	Costa Rica (33%)
Oceanië*	5.6	6	Papua Nieuw Guinea (25%)
Noord Amerika	0.9	2	Canada (60%)
Midden Oosten	0.5	2	Israël (67%)

*Inclusief Australië en Nieuw-Zeeland

De expertisebank kan ingevuld worden op de ledenpagina's van de VTB-website:
<http://www.tropischebossen.nl/leden/expertisebank/>

Met dank aan Jaap van Overbeek voor het beschikbaar stellen van de cijfers.

Henneleen Koppe

De Vereniging Tropische Bossen (als studiekering van het KLV) heeft tot doel het creëren en onderhouden van een professioneel netwerk en het instellen van een dynamisch en effectief platform voor het verzamelen, kanaliseren en uitdragen van kennis en informatie over tropische bossen. Dit wil de vereniging bereiken door het stimuleren en faciliteren van contacten tussen mensen, die vanuit verschillende achtergronden en posities, geïnteresseerd zijn in duurzaam en maatschappelijk verantwoord beheer van tropische bossen.

Adres VTB: postbus 124, 6700 AC, Wageningen, info@tropischebossen.nl (ook voor info en aanmelden).

Website: www.tropischebossen.nl

Deadline voor het inleveren van artikelen voor de volgende nieuwsbrief is 15 september 2006.

Redactie VTB-Nieuws: Paul Hillegers, André Koppe, Henneleen Koppe-de Boo, Henk Lette en Paul Zambon.

Email redactie: nieuwsbrief@tropischebossen.nl

Drukker: Drukkerij Junior, Nijmegen.